

Flemming Arentoft

Heide Gerstenbergers artikel

Elementer af en historisk-materialistisk statsteori har i forhold til udviklingen af en marxistisk statsteori en dobbelt funktion og en dobbelt fortjeneste. For det første skitseres hovedretningerne i statsteoriens udvikling i en formidlet (men naturligvis noget kort) form, der er egnet til at skabe et tiltrængt overblik og har som sådan allerede indhøstet pædagogisk fortjeneste. Men hendes opsummering er tænkt i en videre sammenhæng. Gerstenbergers program er en problematisering af forholdet mellem disse tre traditioner i statsteorien for en klargøring af det eventuelle fælles teoretiske grundlag. Hun synes at mene, at en mulig (og nødvendig?) indgang til dette problem er udvidede historiske studier, navnlig omkring den historiske konstituering af den borgerlige stat. Dermed er vi inde på artiklens anden funktion og hovedtema, dens insisteren på nødvendigheden af historiske studier.

Marx havde planer om at skrive en selvstændig bog om staten, planer han egentlig aldrig opgav, men ikke nåede at opfylde. Han har kun efterladt sig (i hvert fald hvad der indtil nu er kendt) sparsomt materiale til belysning af statens historiske udvikling. Allerede af den grund må den historiske forskningsproces få en betydelig vægt. Men også i den systematiske - dialektiske - konstituering af forholdet mellem kapital og den borgerlige stat indgår det historiske som et nødvendigt led. Dette sidste aspekt træder kun svagt frem i den artikel, der her er optrykt, idet det historiske først og fremmest introduceres i en kritik af stadie-teorierne, specielt statsmonopolkapitalismeteorierne. Lidt klare-re bliver forholdet i en senere artikel af Heide Gerstenberger: Zur Theorie der historischen Konstitution des bürgerlichen Staates, i Probleme des Klassenkampfes, Nr. 8/9, 1973. Her formuleres den tese (s. 209), at den borgerlige stat ikke blot er et resultat af det borgerlige samfund selv, men tillige er en forudsætning for det. Direkte forstået, som det her er formuleret, er det givetvis en forkert opfattelse af Marx. Ganske vist optræder staten i Das Kapital som en historisk forudsætning for kapitalforholdet (og har her en "plads", der svarer til jordejendommen), men

som sådan er det ikke den borgerlige stat (der netop er borgerlig, fordi den har et borgerligt (kapitalistisk) grundlag), men en statsform, der udspringer af og modsvarer den enkle (førkapitalistiske) vareproduktion. På den anden side bliver denne stat til den egentlige borgerlige stat, som et resultat af den kapitalistiske udvikling (ligesom den feudale jordejendom bliver forvandlet til moderne jordejendom). Spørgsmålet er nu, på hvilken måde og i hvilket omfang det historiske indgår i den begrebsmæssige bestemmelse af den borgerlige stat, eller med andre ord, hvor langt de almene bestemmelser af kapitalen og kapitalismen rækker, og på hvilket abstraktionsniveau bestemmelsen må indgå. Disse afgørende spørgsmål går Gerstenberger ikke ind i, og det har vel heller ikke været hendes ærinde. Det historiske er her kun tænkt som et led i den egentlige forskningsproces omkring den borgerlige stats konstitution, og det er ved at tage hul på dette forsømte område, at artiklen (eller artiklerne) får en funktion og fortjeneste ud over det rent pædagogiske.

Tilbage står Gerstenbergers indgang til behandlingen af de tre hovedretninger i statsteorien. Projektet var at søge et fælles teoretisk grundlag - og søge det i den historiske forskning. I dette perspektiv er der næppe opnået meget. Det hænger efter min opfattelse sammen med selve udgangspunktet, hvor Gerstenberger netop afskærer, hvad der er statsteoriens (og dermed de nævnte hovedretningers) egentlige grundlag, nemlig kritikken af den politiske økonomi. Det er her ud fra, at den borgerlige stat som en form af det borgerlige samfund må bestemmes - men en argumentation for det ligger uden for et forords rammer.